

Ο "ΤΑΦΟΣ," ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ὁ Παλαμᾶς εἶναι ὁ ἀπαρηγόρητος πατέρας, πὺν ὕστερα ἀπὸ τὸ χαμὸ τοῦ λατρεμένου τοῦ ἀγοριοῦ νιώθει τὸ λυγμὸ νὰ τὸν πνίγη, τὸν πόνον νὰ τοῦ τὰ δείχνη ὅλα μαῦρα. Ἡ φροντίδα τοῦ γοινοῦ γιὰ ὅ,τι καμαρώνει, οἱ λαχτάρες, τὰ ὄνειρα, ὅλα χάνονται, γκρεμίζονται ἀπότομα μὲ τὸ χαμὸ τοῦ παιδιοῦ—εἰδωλου, ἀγάπης καὶ λατρείας. Μέσα στὴν οἰκογένεια ὁ δυνατώτερος θεσμὸς εἶναι τὸ παιδί, πὺν δείχνη εἶτε στὴν ἀτίθασση μητέρα τὴν ὑποχρέωση, εἶτε στὸ ρέμπελο πατέρα τὸ καθῆκον, παίρνοντας τὴ δύναμη ἐνὸς θεόβαλτου νόμου, ἀναπόφευγον γιὰ τὴν ἀνθρώπινη γενιά. Καὶ ὕστερα ἡ εὐτυχία. Πανιοῦ ἓνα γέλιο παιδιάτικο σκορπάει τὴ χαρὰ μὲ τὴν ἀφέλειά του. Στὸ σπῖτι τὰ τρελὰ παιχνιδίσματα, τὰ τρεξίματά του στὶς γειτονίες, οἱ φωνές, τὰ πείσματά του, τὸ παρακονιάρικο δάκρυ του, οἱ ἀτελείωτες ἐπιθυμίες του εἶναι τὸ χρώμα καὶ ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς.

Ὁ Παλαμᾶς ἐσχυρε πάντα του, δάβρασε ξεφυλίζοντας ὅλο του τὸν ψυχικὸ κόσμον, τὸ ἀγάπησε, τὸ λαχτάρησε τόσο, ὥστε νὰ μπορέση νὰ τὸ περικλείση ὀλάκερον μέσα στὸ τραγούδι. Ἡ δύναμή του αὐτὴ, παράπλευρα στὴν ἄλλη ἀπ' ἀφορμὴ τοῦ σπιτιοῦ, τὸν κάνει νὰ μᾶς φτιάχνη ἀριστουργήματα, πὺν τὰ βρίσκεις σὲ κάθε του συλλογῇ. Κι ὅπως

ἀπλὴ καὶ ἀγνή εἶναι ἡ παιδιάτικη ζωὴ, ἔτσι ἀπλὰ εἶναι τὰ τραγούδια του γι' αὐτὴν :

Ἕμουν ἀθῶο κι ἀνήξερο
Κι ἤμουν βλασταρούδι,
Κι ἤμουν λιγώτερο ἄνθρωπος
Καὶ πιὸ πολὺ λουλούδι.

Μὰ ἐκεῖ πὺν ξεπέρασε τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του εἶναι στὰ τραγούδια τοῦ τάφου ἐμπνευσμένα ἄλλωσιε ἀπὸ αὐτὸν τὸν χαμὸ τοῦ παιδιοῦ του—τοῦ "Ἄλκη. Ἕνα στεγνὸ δάκρυ σοῦ δείχουν ὅλο καὶ ἓνα λυγμὸ ὀλότελα διαφορετικὸν ἀπὸ κεῖνον τῆς μητέρας. Ἐδῶ μιλάει ὁ πατέρας μέσα ἀπὸ τὴν πονεμένη του ψυχὴ παραξένα, ἰδιόρρυθμα, πλάϊ στὸ κρεββάτι τοῦ ἄρρωστου γιοῦ του. Βρίσκει νὰ ψάλη ἀληθινὰ, λές, μοιρολόγια, πὺν κλείνουνε ὅλο τὸ βαλάντωμα τῆς καρδιάς του στὸν πνιγμένον τους σκοπὸ :

Σπάραζε κακὴ καρδιά,
Πίνε χολὴ καὶ ξίδι,
Πάει, καρδιά, ἡ καρδοῦλα σου
Στὰ γύριστο ταξίδι!

(Τάφος, σελ. 29)

Ὁ Τάφος δὲν εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ δυνατοὺς πόνους· εἶναι ἓνα πάθος ἀπὸ τὰ πιὸ ἄφταστα. Καὶ τὸ πάθος αὐτὸ ἀναγκάζει τὸν πατέρα σὲ μιὰν ἀτελείωτη ἀγωνία, σὲ μιὰν ταραχὴ πολύχρονη, πὺν τὸν κάνει πολλὰς φορὲς νὰ παραλογίζεται, νὰ ζητάει εὐθύνες ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του τὸν ἴδιο, σὰ νὰ εἶναι ἔνοχος γιὰ ὅ,τι ἔγινε :

...κ' ἤμουν ὁ ἔνοχος ἐγὼ
μὲ τὸ μεγάλο κρῖμα

(σελ. 34, τάφος)

Μέσα σ' αὐτὸν τὸ μεγάλο χαμὸ νοιώθει νὰ τὸν ταράζη ὁ φόβος, καὶ μέσα ἀπὸ μιὰ τέτοια ψυχικὴ κατάσταση προβέλνει ὁ ἄφταστος ὑμνητὴς τοῦ πιὸ διαλεχτοῦ, ἀπὸ ὅσα μπορεῖ νὰ φαντασθῇ ὁ νοῦς, πλάσματος :

Ὠ! μέσ' στὸ μακροήμερον
τῆς ἀγωνίας κλινάρι,
χέρια σὰν ἀπὸ κερὶ

(σελ. 12, τάφος)

Ὁ ποιητὴς ξέρεי νὰ πονέσει. Ξέρει πῶς νὰ πεῖ τὸν πόνο τοῦ ποῦνε τὸ σπουδαιότερο. Καὶ ξέρει ἀκόμα τί νὰ βάλῃ ὀλοτρόγυρα, πῶς νὰ τὸν πλέξῃ, πῶς νὰ τὸν κάμῃ τραγούδι. Τὸ νεκρὸ τοῦ θὰ τὸν στολίσῃ ποῶτα, θὰ τὸν χτενίσῃ μὲ τὰ ὀλόχρυσα χτένια· καὶ ἀπαλά, ὄμορφα, σιγά, θὰ τοῦ πλύνη τὴν ὄψη ἀπὸ μιὰ λαχτάρια ποῦ τὸν κάνει νὰ τρέμῃ: «Μήπως καὶ τοῦ χάροντα—καθὼς θὰ σὲ κοιτάξῃ—τοῦ φανῇ ἀχάϊδευτο—καὶ σὲ παραπετάξῃ!» Θὰ τὸν στολίσῃ ἀκόμα μὲ λουλούδια ἕνα σωρὸ, ποῦνε ξωτικά καὶ μοιάζουνε θάματα, ποῦ ξεχίνουνε ἕνα ἀτέλειωτο φῶς ὅμοιο μὲ τὸ φέγγος τῶν πνευμάτων. Ἔτοι μὲ μιὰ σπάταλη ἀπλοχεριὰ θάνατι τὰ νεκρολούλουδα χυμένα ὀλόγυρά του. Καὶ πρὶν νὰ τὸ πάρῃ στὸ ταξίδι ὁ μαῦρος καβαλάρης, ὁ πονεμένος γονιὸς τόρμηνεύει νὰ μὴν πάρῃ τίποτ' ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Χάρου, νὰ μὴν πιῇ νερὸ τῆς ἀρνησιᾶς παρὰ νὰ βάλῃ σημάδια, ὥστε σὰ γελάσῃ τῆς νύχτας τὸ σουλτάνο, νὰ ξαναρθῇ ὅμοια μὲ ἕνα ἀεροφύσημα, γιὰ νὰ τοὺς γλυκοφιλήσῃ...

Ὁ Τάφος εἶναι ἕνα ἔργο ἀφταστοῦ ὁ ρυθμὸς του, ἡ πνοή του, ἡ ψυχολογία του, ὁ βαθιὰ ἀνθρώπινος πόνος του, μᾶς ἔδειξαν κι ἄλλη μιὰ φορὰ πῶς ὁ δημιουργὸς του εἶναι ἕνας ἀληθινὸς ποιητὴς παρ' ὄλες τὶς ἰαχὲς γνωστῆς φιλολογοῦσης κυρίας ποῦ πρὶν ἀπὸ κάμποσο καιρὸ ἔλεγε σ' ἕνα γράμμα της (Πρωτοπορία 1930 σελ. 177).

Κύριε Διευθυντή,

Ὁ Παλαμᾶς εἶναι μεγάλος στὴν πλαστικὴ διαμόρφωση, στὴν τεχνικὴ ἐμφάνιση, στὸ ἀψεγάδιαστο ριμάρισμα... τραγουδιστὴς ὅμως δὲν εἶναι. Τραγούδια δὲν ἔχει, τραγούδια ποῦ νὰ βρίσκονε ἀπήχηση στὴν ψυχὴ, στὸ μυαλό, στὸ κορμί, στὰ νεῦρα, κάπου τέλος πάντων. Ἀνάμεσα στίς γραμμὲς δὲ σπαρταρᾷ οὔτε πόνος, οὔτε θλίψη μὰ οὔτε κι ἡ χαρὰ...»

Εἶναι φανερὸ πῶς πρέπει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος κυρία ἀγνοεῖ ὄχι μόνον τὸ ἄλλο ἔργο τοῦ Πα-

λαμᾶ, ἀλλὰ κι αὐτὸν ἀκόμα τὸν Τάφο ἢ πῶς δὲν ἔχει τίποτ' ἀπ' αὐτὸ ποῦ ὀνομάζει ψυχὴ, μυαλό, κορμί, νεῦρο. Ὁ Παλαμᾶς τῆς τόπε μιὰ χαρὰ:

(Περάσματα καὶ χαιρετισμοί, σελ. 74)

Κυρία μὲ τὰ γραμμένα σου γυρεύεις νὰ

[περάσῃς

γιὰ τρανὴ φλέβα κοριτικὴ ὄλη τόλμη,

[ὄλη γνώση.

Καὶ βέβαια μυαλό χρειάζεται κανεὶς γιὰ

[νὰ τὸ νοιώσῃ

πῶς δυὸ γαιδάρων ἄχυρα δὲν ξέρεεις νὰ

[μοιριάσῃς.

Κ. Α. ΡΕΠΕΤΣΑΣ

ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ